

PEKKA JAATINEN

SALLA
1944

JOHNNY
Kiniga

PEKKA JAATINEN

SALLA
1944

ROMAANI

JOHNNY
Kniga

*Kirjastoapurahalautakunta
ja Valtion kirjallisuustoimikunta
ovat tukeneet romaanin kirjoittamista*

Copyright © Pekka Jaatinen ja Johnny Kniga 2022

**JOHNNY
Kniga**

An imprint of Werner Söderström Ltd

ISBN 978-951-0-48593-4

Painettu EU:ssa.

I

KOTI

Kevätaurinko paistaa ja lumi häikäisee. Ajan pientareelle ja pysäytän auton. Katson kumpuilevan metsälaakson takana jylhänä ja yksinäisenä kohoavaa vanhaa Sallatunturia. Valkoisena hohtava paljaslakinen jyrkkä möykky halkaisee maiseman. Juurella heti pohjoispuolella lepäävät metrisen hangen alla Sallan entisen kirkonkylän rauniot.

Tunturi on maiseman lukko. Mittasuhteet muuttuvat jättiläismäisiksi sen kohdalla. Neuvostoliitto valtasi tämän korpimaan saksalaisilta sotilailta syksyllä 1944. Suomi oli silloin jo aselevossa Neuvostoliiton kanssa. Aion kirjoittaa romaanin Sallan taistelusta syyskuussa 1944. Se oli tietääkseni toisen maailmansodan pohjoisin panssaritaistelu.

Taustatyöt ovat loppusuoralla. Olen löytänyt paljon dokumentteja ja tullut tietämään, että saksalais-neuvostoliittolaiseen taisteluun osallistui ainakin yksi suomalainen – muutenkin kuin sotaa pakenevana, evakkoon kiirehtivänä siviilinä.

Kauko Aatos Leimu ei valitettavasti ole enää elossa, mutta hänen sodanaikainen tyttöystävänsä Rauha Su-

kula on. Hän on luvannut ottaa minut vastaan tänään kodissaan entisessä Märkäjärven kylässä, nykyisessä Sallassa.

Unohdun katsomaan vanhaa Sallatunturia. Maasto pohjoispuolella näyttää tasaisemmalta kuin etelässä. Ajan alamäkeen ja käännän auton bussipysäkillä, lähden ajelemaan takaisin länteen.

Rauha kertoi puhelimesta, että Kauko osallistui taisteluun saksalaisten puolella, mutta ilman asetta, jonkinlaisena neuvonantajana panssarintorjunnassa.

Nyt jo edesmennyt kollegani, kirjailija Antti Hyry kertoi minulle kymmenen vuotta sitten suomalaisupseerista, joka oli aseettomana johtanut joukkoaan sodassa. En enää millään muista kertoiko Antti miehen nimeä, mutta sen muistan, että hän kysyi olenko kuullut tapauksesta. En ollut, enkä ole onnistunut selvittämään asiaa varmuudella vieläkään. Kukaan ei tunnu tietävän siitä. Ehkä Kauko Leimu on mies, jota Antti tarkoitti.

Autoilen yksin Sallan teillä, ketään ei tule vastaan. Koronavirus on sulkemassa koko maapallon, mutta Rauha ei halua perua tapaamista, jonka olemme sopineet jo ennen joulua. Minäkin haluan tavata ja yhtä aikaa en tahdo: Espanjassa kokonainen jäähalli muutettiin ruumishuoneeksi eilen ja Suomessa hallitus on sulkemassa Uudenmaan.

Mitä jos tietämättäni kannan virusta ja Rauha sairastuu ja kuolee? Hän on jo 97-vuotias. Hän on puhelimesta kuulostanut virkeältä ja täysin ajan tasalla olevalta ja on sanonut haluavansa tavata tänään. Minua hirvittää. Toi-

saalta olen utelias näkemään hänet ja haastattelemaan. Voinhan vielä ovelta ehdottaa, että siirretään vierailua tai minä jututan häntä vaikkapa ulkoa, oven takaa.

Luminen ratapenkka seisoo suolla kuin valkoinen pato. Neuvostoliitto vaati Suomea rakentamaan rautatien talvisodan jälkeen, jotta voisi jatkossa vallata maamme helpommin. He saivatkin kiskoja pitkin saksalaiset kimp- puunsa jo seuraavana kesänä.

Valkovihreä maisema välkehtii auringossa. Vilkaisen kelloa. Olen liikkeellä hyvissä ajoin.

Ruuhijärven jää vilahtaa kumpareiden takaa. Suomalaiset rakensivat talvisodan jälkeen Salpalinjaa tännekin. Puolustusasemia löytyy lisää kylältä, Liinaharjulta, Märkäjärven etelärannalta. Nyt kaikki on lumen peitossa. Jatkosodan talvina saksalaiset käyttivät järvien jäätä len- tokenttinä. Täällä täytyy käydä kesällä uudestaan.

Tulen Sallaan. Ajan museon ja aseman ohi liikenne- ympyrästä eteenpäin. Oikealla kulkevat rautatiekiskot ja lumi kimmeltää Märkäjärven jäällä, vasemmalla kohoaa pientaloja täyteen rakennettu mäki, Liinaharju.

Pistän vilkun päälle ja kääntelen päätien kanssa sa- mansuuntaiselle pikkutielle. Aurasvallien, vanhojen kuusten ja koivujen takaa pilkistelee punainen, puoli- toistakerroksinen talo metri lunta katollaan. Maalipinta näyttää uudelta.

Nousen autosta, nakkaan laukun olalleni ja kävelen pitkin polkua pihakinosten läpi. Talo on melko iso ja vanha, mutta hyvin hoidetun näköinen. Valkoiset ikku- nanpokat näyttävät nekin vastamaalatuilta.

Ovi aukeaa samalla kun nostan käteni koputtaakseeni. Pieni vanha nainen katsoo minua punainen myssy päässään, punaisessa fleecesussa. Jalkoja lämmittävät paksut töppöset ja villasukat. Silmät loistavat totisina, uurteita ympärillään. Suu on pelkkänä viivana, ryppyjä ja haituvia.

– Päivää, sanon ja otan pari askelta taaksepäin, enkä tarjoa kättä. – Oletteko te Rauha Sukula?

– Olekkonä se kirijailija? Kyllä, olen minä. Syntyny kaksikätkolome. Mutta minua ei tartte teititellä.

Silmät näyttävät nuoremmilta kuin muu olemus. Katse on suora, vähän ankarakin.

– Meillä oli juttutuokio sovittuna, mutta onkohan se nyt järkevää, kun on tämä koronavirus?

– Pirttiin vaan, eikö me tämä jo puhelimessa puhuttu ja sovittu? Vai mitä? Minä otan sinut vastaan nyt tai en koskaan. Miten tehään?

Rauha tarttuu käteeni, vetäisee ovea kohti. Hän köpöttelee edelläni, ottaa tukea seinistä, ovenpielistä ja huonekaluista, viittoo seuraamaan ja istuttaa minut puusohvalle. Hän istuu itse keinutuoliin ja taputtelee käsinojaa.

Tilavan ja valoisan huoneen seinät ovat veistettyä hirttä. Taulut ja valokuvat pilkkovat puupintaa. Keinutuolin vieressä seisoo kulmikas pikkupöytä. Pitsiliinan päällä on ruskea vihko, jonka välistä pilkistaa kirjekuoria.

– Tämmönen tämä minun koti on, Rauha sanoo ja katselee kun kaivan laukustani äänitallentimen ja musiitinpanovälineet. – Minä oon asunu tässä vuojesta tuhatyheksänsataanelkytyks.

Napsautan tallentimen käyntiin.

– Isä rikastu autosavotassa jo ennen talavisotaa. Me asuttiin silloin vielä vanahalla kirkolla, Sallansuussa. Minä auton isää kirijanpiossa. Ihan lapsena minä jo mapitin kuitteja, kuormakirjoja ja lähetykslistoja ja opin pitämään tilikirijaa.

Rauha katsoo minua totisena. Vastaa katseeseen ja hänen silmänsä kääntyvät muistoihin.

– Isä joutu talavisotaan ja minä ja äiti lähetettiin evakkoon kyläläisten mukana, Rauha jatkaa ja rykäisee nyrkkiinsä. – Koti poltettiin ja isä haavottu. Ku isä pääsi sotasaarialasta, se alako rakentaa tätä uutta taloa tähän Märcäjärvelle, varmaan paikkaan Salapalinijan taakse. Se oli toipilas ja valamiiksi jo huonossa kunnossa. Se reuhto ihan viimisillä voimillaan tässä rakennuksella. Isän sotakaverit autto rakentamisessa ja äitiki autto. Äiti teki siihen aikaan niin palijo töitä ja huhki rakennuksellaki, että väsy ja sitten väsyksissään jäi polokupyörällä postiauton alle ja kuoli.

Rauha nostaa taas käden suunsa eteen ja selvittää kurkkuaan.

– Isä ja minä jäätiin kahestaan, hän jatkaa. – Isäki kuoli sitten meleko pian, ku tämä talo saatiin valamiiksi ja selevisi, ettei isä saakaan tukkiautojaan takasi valtiolta. Siitä asti minä olen asunu tätä taloa. Tästä tuli mulle rakkain asia maailmassa, ku minä näin miten tärkeä tämä oli isälle.

Kuuntelen Rauhaa ja vilkaisen, että tallennin äänittää. Valopylväät vilkkuvat. Kirjoitan lehtiöön kysymyksiä myöhemmin esitettäväksi: *Kenen postiauton alle äitisi meneti, suomalaisten vai saksalaisten? Miten isäsi haavoittui?*

– Otakkonä kahavia, Rauha kysyy. Puistan päätäni. Nyt ei keskeytetä kun on päästy hyvään alkuun.

– Ei kiitos, sanon.

– No minäpä juopasen sitte ite, hän sanoo ja lähtee yllättävän ketterästi tuolista. Harmittaa, olisi sittenkin pitänyt ottaa itsekin kun hän lähti kerran hakemaan. Toivottavasti juttu pysyy raiteilla tauosta huolimatta.

– Minen oikein ymmärrä tätä, Rauha sanoo pala-
tessaan kuppi kädessä keittiöstä. – Että Pyhätunturitki
nimettiin Sallatuntureiksi, niin ku tämä Märkäjärviki
piti muuttaa Sallaksi. Vanha Salla on tuola rajan takana,
ryssä otti sen kahesti. Pitäkööt, perkele.

Rauha siemaisee kahvia ja katsoo ikkunaan.

– Minoon käyny sielä isäni ja äitini haualla 1990-lu-
vun alusta, ku Salla-seura vuokras sen hautuumaan
alueen Neuvostoliiton hajottua, hän jatkaa. – Mollaan
pietty sielä talakoita ja pystytetty patsas. Sielä pietään
joka heinäkuun kaheksastoista jumalanpalvelus, mutta
nyttten siihen perinteeseen on tullu katkos, ku se Putleri
kiristi lupakäytäntöjä.

Rauha hörppää kupin tyhjäksi ja laskee sen pöydälle,
jolta ottaa vihkon ja kirjekuoret.

– Minua naurattaa vieläki, ku saksalaiset piti tätä
Sallan rintamaa niin panssarivarmana kesällä ja syksyllä
1944. Ne oli ihan varmoja, että venäläiset ei tuo tankkeja
korpeen, vaikka niillä oli itelläänki niitä vaunuja täälä.
Ne ei uskonu, ku talavisoan veteraanit kerto, että ryssät
hyökkäs panssarivaunuilla tänne jo joulukuussa 1939.

Rauha plaraa vihkoa ja kuoria, poimii välistä musta-
tavalkoisen valokuvan. Hän kääntää katseensa minuun,
nousee ja ojentaa vihkon ja kirjeet, mutta pitää valoku-
van.

– Siinä on Kaukon kirijeet ja päiväkirija. Kaukos-tahan sinä vissiin olet kiinnostunu. Kyllä minä tiijän. Vie ja tee mitä haluat.

– Kiitos, sanon ja katselen kuoria ja vihkoa. Yllät-tynyt, malttamaton mielihyvä ja uteliaisuus kahahtavat päähäni. On kuitenkin toimittava järkevästi.

– Minä ehdin lukea nämä myöhemmin, sanon ja lasken Kaukon kirjoitukset viereeni. – Yhtä lailla minä olen kiinnostunut myös sinusta ja sinun vaiheistasi täällä syksyllä 1944. Minä haluan ehdottomasti haas-tatella sinut, koska olet ainoita edelleen elossa olevia, ketkä olivat jo silloin aikuisia ja tekivät töitä saksalai-sille.

– No olokoon, mutta en minä kyllä mikään aikuinen sillon vielä ollu. Häin tuskin täysikänen.

– Sinä olet siis asunut tässä vuodesta 1941 lähtien ja paikat ovat edelleen kunnossa.

– Minä lupasin huolehtia tästä talosta, ku minä näin miten palijo se merkkas isälle, Rauha sanoo ja laittaa valokuvan takaisin pöydälle, harmaanvalkoinen kääntöpuoli ylöspäin.

– Saksalainenhan meinas sitte polttaa tämän mi-nunki kojien, ku ne lähti täältä, muttei ne polttaneet, ku minä hoitelin ne polttamaan tulleet pojat. Minä hoitelin myöhemmin syksyllä ryssät samallailla.

– Miten hoitelit, minulta karkaa. Rauha katsoo minua kuin vähä-älyistä. Varmassa katseessa välähtää huvittunut ylimielisyys.

– Nuin iso mies eikä muka ymmärrä. Minä hoitelin ne, niinku nainen voi miehen hoijella. Kyllä sinä tiijät.

Mutta se makso mulle meleko palijon. Minä menetin
minun sulhasen, Kauko Aatoksen.

II

USKONTO

Tammikuussa 1943 meidät heitettiin Kalmukkiarolle suojaamaan divisioonamme pääosan vetäytymistä Kaukasukselta Etelä-Venäjälle. Arolla paukkui yli 20 asteen pakkaneen ja tuuli vonkui. Jäätävä viima kylmetti, mutta ei sammuttanut arolla palavia kyliä.

Komppaniamme valtasi Puna-armeijalta takaisin Krasnoje Snamjan kylän. Se oli ainoita vielä jotenkuten ehyitä asutuskeskuksia puuttomalla ja pensaattomalla seudulla. Kumpuilevan, tuulen ja lumen pieksämän aron ainoat puut seisoivat rivissä kylän länsireunalla. Kartasta näki, että edessä pistelevinä neuloina pölyävä jäinen hanki kätki tien alleen puiden vieressä. Tie kulki kylästä länteen laakean kukkulan juuresta.

Jalkaväkikomppania puhdisti vallattuja taloja, jotka oli rakennettu osittain maan ja lumen sisään. Arolla tuiskussa ja tuulessa näkyi vain teräviä olkikattoja siellä täällä. Hajanaiset laukaukset ja konekiväärisarjat kajahtelivat valkoisena pölisevässä ilmassa. Luutnantti Bachmann harppoi luoksemme. Hänen valkoinen talvipukunsa oli likaantunut ja rispaantunut.

”Panssarintorjuntajoukkue”, kuului karjaisu nokisesta irtohupusta.”Käskynantomuotoon polvelle!”

Kiiruhdimme paikoillemme.

”Iivana hyökkää taas kohta. Annan käskyn. Kuunnellakaa tarkasti! Nyt toimitaan aivan uudella tavalla. Rynnäkkötykit pysäyttävät iivanan panssarit kylän pohjoisosassa. Täällä eteläpuoliskolla panssarintorjunta menee aseisiin kylän länsipuolelle, ampumasuunta tuonne riviin istutettuja puita päin”, luutnantti Bachmann sanoi ja käänsi katsettaan miehestä toiseen.

”Kaadatte puut murrokseksi mäen juureen ja pistätte tykit sivustatuliasemaan murrosta kohti”, hän jatkoi. ”Este pakottaa iivanan panssarit pois tieuralta ja laskee niiden nopeutta. Yksi tykki aseisiin taloon kylän eteläpäähän, josta se pääsee ampumaan iivanaa takapuoleen.”

Kaverit hörähtivät ja nyökittelivät luutnantin katseen kiertäessä.

”Se pysäyttää panssarin tulpaksi ja vähintään hidastaa edellä menneiden pakenemistä ja takaa tulevien apuun pääsemistä”, hän sanoi. ”Ampumasuunta siis länteen sillä tykillä ja muilla pohjoiseen, kohti murrosta ja mäkeä. Telamiinoite murroksen länsipään tasalle ja toinen mäkeen murroksen itäpään tasalle, jos iivana keksii lähteä yrittämään sitä kautta.”

Luutnantti Bachmannin silmät pysähtyivät minuun. Katse kiilui sänkisiltä kasvoilta kuin kuumeisella.

”Kersantti Leimu konekivääreineen ja yhdeksäs komppania pysäyttävät iivanan jalkaväen ja panssareiden suojamiehet jo kylään, mutta päästävät panssarivaunut läpi”, hän jatkoi. ”Erotatte elävän voiman panssareista kuin

separaattori. Kun panssarit lähtevät kiertämään murrosta ja kärkivaunu ajaa telamiinoin, tykit avaavat tulen. Painakaa nyt paksuihin suomalaiskalloihinne: Yksikään tykki ei avaa tulta, ennen kuin kärkipanssari on miinoissa tai minä tai joukkueenjohtaja käskee. Koko ajan valmiina vastahyökkäykseen rynnäkötykkien tukemana. Onko selvä? Kysyttävää?”

Katselimme puita ja mäkeä vai.

”Toimikaa”, luutnantti Bachmann sanoi ja lähti.

Panimme toimeksi. Teimme kaiken käsketyllä tavalla ja kiirehdimme, koska hyökkäys saattaisi alkaa minä hetkenä hyvänsä. Lapioimme syvemmäksi tuulen tuivertamaa koloa ensimmäisen ryhmän tykille ja vedimme valkoisen naamioverkon päälle. Tykki suunnattiin käyttämään lähintä telamiinaa miinoitteesta, jonka peitimme huolellisesti lumella. Tykkimiehet ehtivät mitata etäisyyden tarkasti murroksen eteen.

Tamppasimme ja jäädytimme lunta tykin putkensuun alta, jotta laukaukset eivät põlisyttäisi sitä ja vihollinen huomaisi tuliaseman mahdollisimman myöhään. Kolmannen ryhmän tykkiä varten jouduimme hajottamaan kalmukien talosta melkoisen palan seinää. Paikallisia asukkaita ei ollut näkynyt päiväkausiin. He pärjäisivät arolla ulkonakin ja olivat vetäytyneet odottelemaan miten taistelussa käy.

Tykkiryhmä jäi aseisiin olkikaton harjan alle.

Ahertaminen auttoi tarkenemaan hellittämättömässä kylmyydessä. Palavat naapurikylät kajastivat öiseltä arolta. Valmistelustamme ei jäänyt ensisilmäyksellä näkyviin muuta kuin kaadetut puut kylän taakse.

Puna-armeijan osasto hyökkäsi aamulla. T-34-panssari-vaunut ilmestyivät kukkulan takaa, jalkaväkeä kansillaan ja kannoillaan. Tylyn näköiset viistot panssarit rullasivat telaketjut kalkattaen ja ohutta lunta lennätellen kohti kylää. Pakkanen ei näyttänyt haittaavan Puna-armeijan menoa lainkaan. Meidän tykkiemme telavetäjät sen sijaan hyytyivät joka käänteessä.

”Panssarihälytys”, huusin ja herätin puoleksi tuhoutuneessa talossa, lumikuopassa nukkuvat kaverini. Ryntäsimme konekiväärille, jonka olimme laittaneet aseisiin kivisen kaivonrenkaan taakse kylän eteläpäähän.

Puna-armeijan kranaatit putoilivat jo kylään ja panssarit kiihdyttivät vauhtia. Teki mieli jättää kiikari, ase ja kaverit siihen paikkaan ja juosta pakoon notkelmaan, jotta luikerteli maastossa pitkin poikin. Niitä ei nähnyt kaukaa, yöllä olin pudonnut pari kertaa lumipainanteeseen.

Pidättelin itseäni paikoillani. Vaikka olin ollut samanlaisessa tilanteessa ennenkin, se ei auttanut yhtään. Tykkien suutulet välkkyivät lumisen kumpuilevan aron katveista, aamutaivas huokaili ja räjähdykset vilkkuivat edessämme. Lunta, jäätä, kiviä, tiiliä, puunkappaleita ja olkia lenteli. Kellertävä käry leijaili ja kävi kurkkuun.

Panssarivaunujen melu voimistui. Tämä oli ihan toista kuin maissipelloilla ja metsässä, missä ison dieselmoottorin jyrinä oli lamaanuttanut. Rutisten kaatuvien puiden latvoista oli nähnyt missä vaunu on tulossa. Nyt tilanne oli toinen, näimme hirviöt ja ne olivat ajamassa ansaan. Torjuntatykit eivät olleetkaan etulinjassa haukkumassa heti kättelyssä, vaan selustassa kyttäämässä, valmiina ampumaan vaunujen heikommin panssaroiuihin kylkiin ja

perään. Viisisenttinen panssariammus tehosi niihin paremmin kuin keulaan.

Silti pelotti. Paniikki viuhui mielessä ja värisytti koko kehoa. Miksi lähdin tänne? Kunpa selviäisin vielä tästä yhdestä taistelusta. Hyppäänkö kaivoon piiloon?

Ujellus aamua kajastavalla taivaalla ja räjähdykset kylässä loppuivat. Taistelulähetti juoksi savimuurin takaa kyyryssä.

”Avatkaa tuli, suolatkaa jalkaväki irti panssareista”, hän huusi tullessaan ja aloimme ampua heti. Mekin olimme hyvässä sivusta-asemassa. MG-34 sahasi pitkin puna-armeijalaisten rivistöä käskyjeni mukaan. Poimin kiikarilla maaleja ja ohjasin tulta. Se oli tehtäväni torjuntajoukkueen konekivääriryhmän johtajana.

Panssarivaunut jatkoivat menoaan, jalkaväkisotilaita hyppi ja putosi kansilta, perässä juosseet maastoutuivat ryömimään talon rauniolta toiselle. Aina kun toppa-asuinen mytty liikahti, käskin ampua ja MG ujelsi.

Panssarivaunu ilmestyi näkyviin kylän länsipuolelta, heti perään toinen ja kolmas. Ne eivät hidastaneet nopeutta, vaan kiihdyttivät luukut suljettuina kohti ristiin rastiin kaatamiamme puita. Ne kurvasivat keinahdellen, jäällä pari metriä liukuen esteen ohi ja tulivat panssarintorjuntatykkieimme ampumasektoreihin. Pyyhkäisin kiikareilla omaan pääampumasuuntaamme. Liikettä ei näkynyt ja käännysin tähystämään takaisin kohti mäkeä ja väijytystä.

Kärkipanssari ohitti murroksen ja sekunnin-pari ehdin epäillä eivätkö telamiinat laukea. Niitä oli moitittu toisinaan liian herkästi räjähtäviksi. Sitten jysähdytys sin-

kosi tulta, teräksenpalasia ja lunta. Panssarivaunu liirasi seisahduksiin telankappaleiden kolistessa ja alkoi kaataa kyljelleen. Samassa pamahti ensimmäisen ryhmän tykinlaukaus ja osumaläjähdyks heti perään. Vaunun panssarissa välähti ja tuprahti. Tulen avannut tykkimme heilahti rekyylin voimasta ja meni pois näkyvistä lumen pelmahtaessa naamioverkon alta. Putki perääntyi ja lukko sylkäisi hylsyn ulos, lataaja heitti uuden kranaatin sisään.

Perässä tulleet panssarivaunut kääntyivät tulen avannutta tykkiämme kohti, mutta saivat valkoisten naamioverkköiden uumenista ja talon terävän harjan alta panssarikranaatteja viistoihin kylkiinsä. Kipinäsuikket välähtelivät myös kaltevista keuloista ja peristä. Räjähdykset kiirivät, hylsyt kolahtelivat ja lukot lämätelivät. Loivassa kulmassa osunut panssariammus kimposi ja soitti vihollisvaunun tornia kuin kirkonkelloa.

Korvat moikinasta piipaten käskin MG:ni vaihtamaan ampumasuuntaa ja listimme torni- ja ajanluukuista pakkoa yrittävät vaunumiehet. Näin kaikki maalit, osoitin ne ja ampujani osui tarkasti.

Vihollisvaunujen pikakivääreistä päräteli sarjoja. Takimmaisat vaunut ehtivät ampua kanuunoillaan laukauksen tai pari ennen kuin saivat taas panssarikranaateistamme.

Takaapäin osuman saaneesta vaunusta luikerteli telojen välistä näkyviin vaunumies pistooli kädessään. Huusin maalin MG:lle.

”Niillä on pohjaluukku noissa”, ampujani karjaisi ja teki työnsä. Näin selvästi, kuinka tykkimme rökittivät vihollisia tornin juureen ja siitä parikymmentä senttiä

alaspäin. Osuma välähti viiston kylkipanssarin puolivälissä ja vaunu lehahti liekkeihin.

”Täysosuma polttoainesäiliöön”, konekiväärini lataaja huusi. ”Huraa!”

Nousin seisaaltani kiikaroimaan. On aavemaista, kuinka teräs voi palaa pakkasessa. Viiston keulan luukusta ponnisti näkyviin palava, räähkyvä mies. Kädet sätkivät ja yrittivät saada otetta kaltevasta teräksestä.

Menestyksen huuma vaihtui pahoinvoinniksi. Minua oksetti. MG hiljensi pakoon pyrkivän ajajan. Yritin karaista luontoni, olla kylmä ja kova. He tekivät samaa meille minkä ehtivät. Nyt oli meidän vuoromme pärjätä. Rauhoittelin itseäni ajattelemalla, että olin saanut hyvän oppitunnin panssarintorjunnasta. Näin sitä ei ollut aikaisemmin tehty.

Onnistuimme. Kaverimme pystyisivät jatkamaan pikamarssia selustassa kohti turvaa. He ehtisivät tätä menoa vetäytyä Rostovin neulansilmän kautta, ennen kuin vihollinen ehtisi sinne. Pääsisimme pian aseveljemme perään pakkaseen ja tuiskuun, heti kun varmistustehtävä olisi suoritettu.

Samassa palava panssarivaunu räjähti. Ehdin nähdä tulipallon syöksevän tornin ilmaan.

*

Kävin tajuissani sidontapaikalla, mutta vähän paremmin heräsin vasta junassa. Makasin härkävaunussa verisillä oljilla. Joka paikkaa särki ja vihloi. Olin niin tokkurassa, että hädin tuskin jaksoin nostaa päätäni. Ympärilläni

retkotti toisia haavoittuneita. Osa makasi silmät kiinni, toiset auki. Jotkut valittivat vaimeasti, toiset karjuivat ja parkuivat. Ulosteeet, oksennus ja lääkkeet haisivat.

Meidät kuljetettiin Lembergiin sotilassairaalaan. Sitä sanottiin korjaamoksi, mutta minua ei saatu kuntoon. Panssarivaunusta sinkoutunut teräksenkappale oli vienyt vasemman silmäni ja kädestä neljä sormea.

Toivuttuani riittävästi minut passitettiin taas junaan, mutta tällä kertaa pääsin uuteen sairaalavaunuun. Siellä oli sängyt ja vessa. Sain siirron Etelä-Saksaan Heidenheimiin. Sairaala sijaitsi keskellä kukkeaa puutarhaa. Sisään mennessäni huomasin kivilaattalattian olevan remontissa. Eläkeikäiset työmiehet poistivat daavidintähtikuviota pienen pieni mosaiikkilaatta kerrallaan.

Se, mitä silmästäni oli jäljellä, poistettiin kokonaan. Kädestä jäi kyynärvarren päähän tynkä ja peukalo. Kului viikkoja ennen kuin katsoin itseäni peilistä. Pelkkä kuoppa toisen silmän paikalla nosti palan kurkkuuni ja puhkesin itkuun. En enää koskaan palautuisi ennalleni.

Minua katsova torso räjäytti avuttoman raivon sisälläni ja paiskasin peilin lattiaan. Sirujen kilistessä rojahdin tuoliin. Yritin hengittää rauhallisesti ja keskittyä siihen, että kaikesta huolimatta olin kuitenkin elossa ja kohtuullisen turvassa. Moni kaveri makasi jo kuolleena, pelkkään telttakankaaseen kääritynä Kaukasuksen kätköissä.

Istuin rottinkituolissa taivaan sineen tuijottaen. Pyyhin poskeni kuivaksi ja katsoin ylemmäksi. Valkoinen poutapilvi repesi ja kirkkaanvalkoinen naishahmo ilmestyi esiin, se lensi ja laskeutui ikkunan taakse leijumaan.

TIIVISTUNNELMAINEN SOTAROMAANI SALLAN TAISTELUISTA SYKSYLLÄ 1944.

SYKSYLLÄ 1944 sallalainen parikymppinen Rauha käy kirjeenvaihtoa helsinkiläisen Kaukon kanssa. Kauko on sotainvalidi ja uskoon tullut entinen SS-mies, joka on päättänyt, ettei enää tartu aseeseen. Rauha puolestaan aikoo pysyä kotona Sallassa, vaikka mitä tapahtuisi. Kauko matkustaa Rauhan luokse ja lempi leimahtaa.

Suomi ja Neuvostoliitto solmivat aselevon, mutta Puna-armeija hyökkää massiivisin joukoin Sallasta vetäytyvien saksalaisten kimppuun.

Salla evakuoidaan, mutta Rauha ja Kauko jättäytyvät sodan jalkoihin. Entinen pst-mies Kauko käy omantunnon painin ja puolustaakseen Rauhaa ja tämän kotia lähtee neuvomaan saksalaisille miten neuvostotankit pysäytetään.

Jaatinen näyttää jälleen kerran, miten dokumentaristinen ote ja vetävä kerronta saatetaan yhteen.

Salla 1944 vie lukijan tapahtumien keskipisteeseen.

